

دوران پارینه‌سنگی یا پالئولیتیک.

قدیمی‌ترین دوران ماقبل تاریخ انسان و فرهنگ مادی انسانی و دورانی است که در آن انسان برای نخستین بار از ابزار سنگی دست‌ساز استفاده کرد.

پارینه‌سنگی از حدود ۳/۳ میلیون سال پیش تا زمان عقب‌نشینی یخچال‌ها از نیمکره شمالی در فاصله سال‌های ۱۰ هزار تا ۸۵۰۰ ق.م. ادامه داشته‌است. به پارینه‌سنگی، عصر سنگ کهن و دیرینه‌سنگی هم گفته شده‌است.

دوران پارینه‌سنگی ابتدایی‌ترین و طولانی‌ترین مرحله زندگی انسان است. در این دوره روند فرگشت فکری، جسمی، فرهنگی و فناوریانه انسان شکل می‌گیرد.

اولین ابزارها به دست گونه‌های نخستین انسان به وسیله سنگ در این دوره ساخته می‌شود.

مکان آن نیز شرق آفریقا در اتیوپی، کنیا، تانزانیا به ویژه ناحیه الدوایی و در آسیا و اندونزی است. در همین دوره بود که انسان از شکل شاخه‌های اولیه سرده انسانی نظیر انسان ماهر تحول یافته و به شکل انسان در دوران پارینه‌سنگی، انسان‌ها در گروه‌های نسبتاً کوچکی گرد هم آمده و به گردآوری گیاهان، ماهی‌گیری و شکار پرداخته‌اند.

ساخت ابزار سنگی ویژگی اصلی این دوران است، اما انسان‌ها در سراسر پارینه‌سنگی از ابزارهای چوبی و استخوانی نیز بهره می‌گرفته‌اند.

انسان‌ها در آن دوران از چرم و الیاف گیاهی نیز استفاده کرده‌اند. در اواخر دوران پارینه‌سنگی، انسان‌ها نخستین بار اقدام به آفرینش هنری کردند که شامل هنر صخره‌ای و ساخت اشیا و نقاشی درون غارها می‌شد. همچنین آغاز رفتار مربوط به باورهای دینی هم‌چون برگزاری آیین‌ها و آیین خاکسپاری مربوط به اواخر پارینه‌سنگی است. [۲]

آب‌وهوای پارینه‌سنگی متشکل از دوره‌های یخبندان و بین یخبندان بود و به‌طور متناوب دماهای سرد و گرمی را تجربه می‌کرد. امروزی یعنی انسان خردمند درآمد.

نام درس: تاریخ هنر

استاد: لیلا نوری

عکس از دو تیشه مشتی متعلق به عصر پارینه‌سنگی

توپ پرتابی پارینه سنگی

دوران نوسنگی یا عصر حجر متأخر دوره‌ای از عصر سنگ است که با انقلاب نوسنگی آغاز و به دو دوره تقسیم می‌شود

1. نوسنگی پیش از سفال (که خود به نوسنگی پیش از سفال آ و نوسنگی پیش از سفال ب تقسیم می‌شود)

2. نوسنگی با سفال

انقلاب نوسنگی نامی که بر اتخاذ «یک‌جانشینی» و «اهلی کردن» (کشاورزی و دامداری) از سوی جوامعی که پیش از آن شکارچی گردآورنده بودند گذارده می‌شود.

در این دوران، در برخی نواحی جنوب غرب آسیا (خاورمیانه)، انسان از مرحله جمع‌آوری و شکار به مرحله کشت و اهلی کردن برخی حیوانات مثل بز و گوسفند و همچنین سگ، انتقال یافت. باستان‌شناسان آغاز این دوره را در حدود ۱۱'۰۰۰ سال پیش در سرزمین شام دانسته‌اند. دوران نوسنگی با آغاز دوران مس‌سنگی (آخرین دوره عصر حجر) در حدود ۴۵۰۰ پ.م. (۶/۵۰۰ سال پیش) به پایان رسید.

دیوارنگاری غار دوشه، کوه‌دشت لرستان، حدود هزاره هشتم پ.م.

عصر مفرغ و آهن

بیشترین آثار به دست آمده از دوران مفرغ و آهن در کرمانشاه متعلق به تپه های گودین و گیان کنگاور است

بررسی سیر تحول تاریخ در هر منطقه ای برای اهالی و مردم آن منطقه بسیار حائز اهمیت است،

عصر مفرغ یا برنز پس از ظهور نخستین اشیاء برنزی در حدود 2800 ق.م آغاز و تا حدود 1400 ق.م یعنی آغاز عصر آهن به پایان رسید.

این دوره از دوران زندگی بشر با پیشرفت های قابل توجهی همراه بود که مهمترین آنها شامل؛ کشف فلز ترکیبی آلیاژ مفرغ و استفاده گسترده از آن به جای فلز مس، پیدایش و رواج خط و کتابت در مناطقی از ایران به ویژه غرب ایران، ظهور و تجلی یافتن قدرت، فرهنگ و مدنیت در بخش های جنوب و جنوب شرقی ایران و همچنین پیدایش شهرنشینی و کلان شهرها در ایران و بین النهرین (عراق کنونی) می شود.

همزمان با پیدایش و ظهور فلز مفرغ در ایران و آغاز عصری نوین در روند فعالیت های فرهنگی و پیشرفتهای بشری، سنت جدیدی از ساخت سفال نیز رواج یافت که بر اساس آن می توان فلات ایران را به 3 قسمت تقسیم کرد.

اول؛ فرهنگ یانیق: آذربایجان، غرب ایران، دشت قزوین

دوم؛ فرهنگ گیان و گودین: شمال شرقی لرستان

سوم؛ فرهنگ حصار: III شمال شرقی ایران و قسمت های فلات مرکزی.

بسیاری از کارشناسان ایرانی و خارجی که در زمینه عصر آهن کار کرده اند به طور عموم معتقدند که فرهنگ های عصر آهن به طور ناگهانی در اواخر هزاره دوم ق.م در فلات ایران به ظهور رسیده و تغییر به وجود آمده از ساختار فرهنگی ایران به وسیله اقوام مهاجر ایرانی بوده است. (آغاز حدود 1500 ق.م و پایان حدود 500 ق.م).

عصر آهن خود شامل سه دوره میباشد

1. عصر آهن (1200 تا 1500 ق.م)

2. عصر آهن (1200 تا 800 ق.م)

3. عصر آهن (800 تا 500 ق.م) می باشد.

بیشترین آثار به دست آمده از این دوره در کرمانشاه متعلق به دشت کنگاور می باشد. این منطقه در حوضه رود گاماسیاب بوده و همانند دشت نهاوند در زاگرس مرکزی واقع شده است.

زاگرس مرکزی شامل دشتهایی است که از هر طرف با کوهستانها احاطه شده و باعث گردیده زراعت در این دشتها به وسیله چشمه هایی که از کوه ها سرچشمه گرفته، آبیاری شود و رونق خاصی پیدا کند.

شاخص ترین محوطه ای که ویژگی های عصر مفرغ را در خود حفظ نموده، تپه گیان واقع در دشت کنگاور است این تپه در سال 1974 توسط کایلر یانگ و با هدف روشن شدن وضعیت تاریخی و اکولوژیکی سیستم دره ها در غرب حفاری شد و پس از لایه نگاری آن مشخص گردید که لایه III این تپه مربوط به عصر مفرغ می باشد.

تعریف تمدن

تمدن یعنی سبک زندگی مجموعه ای از انسان ها که در یک دوره تاریخی در یک منطقه جغرافیایی زندگی می کردند و دارای اهداف مشترکی بودند و دستاوردهای خاصی داشتند. در این تعریف سبک زندگی رکن اساسی تمدن است و همچنین تأکید می شود بر دوره تاریخی و منطقه جغرافیایی که دوره تاریخی می تواند کوتاه یا بلند و منطقه جغرافیایی می تواند کوچک یا بسیار وسیع باشد، عنصر دیگر تعریف دستاوردها هستند که بدون آن تمدن معنای خود را از دست می دهد، و همچنین یک جامعه بی هدف در تعریف تمدن نمی گنجد.

تمدن های بین النهرین

بین النهرین یا میان رودان یا میان دورود [۱] نام منطقه ای جغرافیایی است که میان دو رود دجله و فرات جای گرفته است. بیشتر محدوده این منطقه در کشور عراق امروزی هست.

تمدن سومر

سومر یا به‌طور دقیق‌تر شومر، نخستین تمدن شهری در منطقه تاریخی جنوب بین‌النهرین، جنوب عراق امروزی، بود که آن را اولین تمدن در جهان با مصر باستان می‌نامند. از اقوام باستانی ساکن در جنوب سرزمین کنونی عراق یعنی میانرودان (سرزمین میان دو رود دجله و فرات) و شمال خلیج فارس بودند. سومر یکی از باستانی‌ترین تمدن‌ها و تاریخی‌ترین مناطق جنوب میانرودان در دوره مس‌سنگی و اوایل دوره مفرغ بود. هر چند نخستین نمونه‌های خطی کشف‌شده در این ناحیه قدمتی بیش از ۲۵۰۰ سال پیش از میلاد را نشان نمی‌دهند اما تاریخ نگاران جدید بر این باورند که با توجه به نام شهرها، رودها، شغل‌ها و دیگر مدارک به دست آمده، این منطقه نخستین بار بین سال‌های ۵۵۰۰ تا ۴۰۰۰ پیش از میلاد توسط قومی غیرسامی که به زبان سومری سخن می‌گفتند مسکونی شده است.

به‌طور نظری این مردم پیشاتاریخی را امروزه با نام‌هایی چون «پیشافرایی» یا «عبیدی» می‌شناسند و احتمال می‌دهند که آن‌ها از فرهنگ سامرا مربوط به میانرودان شمالی (آشور) آمده باشند. هر چند نامی از عبیدی‌ها در آثار به‌جامانده از سومریان یافت نشده اما پژوهشگران امروزی بر این باورند که این مردم نخستین نیروی تمدن‌ساز در این منطقه به‌شمار می‌روند که دست به خشک‌کردن مرداب‌ها برای کشاورزی و گسترش بازرگانی زدند و صنایعی چون بافندگی، چرم‌گری، فلزکاری، بنایی و کوزه‌گری را ایجاد کردند.

با این حال برخی از پژوهشگران همچون پیوتر میکالوسکی و گرد اشتاینر وجود یک زبان پیشافرایی یا یک زبان فرعی را به چالش می‌کشند. آن دو و برخی دیگر بر این باورند که زبان سومری متعلق به مردمانی شکارچی و ماهیگیر بوده که در هورها و ناحیه ساحلی شرق شبه‌جزیره عربستان می‌زیستند و بخشی از فرهنگ دوجنبی عربی به‌شمار می‌رفتند. مدارک قابل اعتماد تاریخی مربوط به سال‌ها بعد است؛ هیچ چیزی در سومر یافت نشده که حاکی از زمانی پیش از اینمیبیاراگسی (حدوداً ۲۶ سده پیش از میلاد) باشد. پروفیسور یوریس زارینش بر این باور است که سومریان پیش از آنکه در پایان عصر یخبندان دچار سیل شوند در منطقه‌ای در شرق شبه‌جزیره عربستان کنار خلیج فارس امروزی می‌زیسته‌اند.

تمدن سومر در دوره اوروک (هزاره ۴ پیش از میلاد) شکل گرفت و در دوره جمدهت نصر و دوره دودمانی اولیه ادامه یافت. در طول هزاره سوم پیش از میلاد نوعی همزیستی نزدیک بین سومریان (که زبانی تک‌خانواده داشتند) و اکدی‌های سامی‌زبان

ایجاد شد که منجر به دوزبانی شدن وسیع در این ناحیه گردید. تأثیر سومریان بر اکدی‌ها و برعکس در تمام بخش‌های زبانی مشهود است و می‌توان آن را از وام‌گیری واژگان تا همگرایی صرفی، نحوی و واج‌شناسی مشاهده کرد. از این روست که پژوهشگران سومریان و اکدی‌های هزاره سوم پیش از میلاد را ناحیه همگرایی زبانی می‌نامند. سومریان در حدود سال ۲۲۷۰ پیش از میلاد توسط شاهان سامی‌زبان امپراتوری اکد مغلوب شدند اما زبان آن‌ها به عنوان زبانی مقدس ادامه حیات داد. حاکمیت بومی سومریان بار دیگر به مدت یک سده در قالب سلسله سوم اور (رنسانس سومریان) در حدود سال‌های ۲۱۰۰ تا ۲۰۰۰ پیش از میلاد پدیدار شد اما زبان اکدی در آن دوران همچنان مورد استفاده قرار گرفت. شهر سومری اریدو در ساحل خلیج فارس نخستین شهر جهان بود که سه فرهنگ متفاوت در آن ترکیب شدند: کشاورزان عبیدی که در کلبه‌های آجری گلی می‌زیستند و از سامانه آبیاری استفاده می‌کردند؛ چوپان‌های سامی‌نژاد که در چادرهای سیاه زندگی می‌کردند و گوسفند و بز می‌چراندند؛ و مردمان ماهیگیر که در مسکن‌های نی‌ساز در تالاب‌ها می‌زیستند و احتمالاً نیای سومریان بودند کشاورزی مبتنی بر آبیاری به همراه بازپرسازی سالانه خاک و ذخیره‌سازی مازاد غذا در انبارهای غله باعث شد تا این مردم بر خلاف دیگر فرهنگ‌های نخستین که به زراعت گردشی می‌پرداختند، به حدی از پیشرفت دست یابند که پیش از آن متصور نبود. از سوی دیگر این حد از تراکم جمعیت به نیروی کار زیاد و تقسیم کار به هنرها و صنایع گوناگون نیاز داشت. در عین حال استفاده بیش از حد از خاک باعث شوری خاک شد و بحران مالتوسی در طول زمان منجر به خالی شدن شهرها از سکنه گردید. این مسائل باعث شد تا این تمدن تحت‌الشعاع اکدی‌های میانرودان قرار گیرد.

همچنین سومر نخستین سامانه نگارشی را ایجاد کردند که از مرحله پیشانگاری در هزاره ۴ پیش از میلاد به خط میخی در هزاره ۳ پیش از میلاد رسید.

مجسمه سر گودئا حاکم سومری , 2150 پ.م

تمدن اکد

اکد قومی سامی نژاد بود که در شمال خاک میانرودان و در حوالی بغداد کنونی، میزیست. شهرهای آن عبارت بود از: سیپ پار، کیش، بابل. تقریباً ۲۸۰۰ سال پیش سرگن که از سلسله سامی بود سلسله کیش را تاسیس کرد و مملکت خود را توسعه داد. در دوره حکومت پادشاهی سارگن تسلط خود را از کرمانشاه تا شام و دریای مدیترانه گسترش داد. سارگن همچنین پادشاه عیلام را به اسارت گرفت و مملکت عیلام مدت ها باجگذار اکد بود.

سارگن حاکم مقتدری بود زیرا در دوران او اکد دارای قوی ترین حکومت خود بود. سارگن همچنین کار های بزرگ دیگری مانند افزایش قدرت خود از کوههای عیلام تا دریای مدیترانه و متحد کردن شهرهای اکد و از همه مهمتر مطیع کردن سومری ها بود. به دستور سارگن قوانین موجود به زبان سومری به زبان اکدی ترجمه شد. نام اکد به عقیده ایی که اخیراً قوت یافته از یکی از شهر های سومر گرفته شده است. بعد از سارگن حمورابی سومر و اکد را متحد ساخت. حمورابی قوانینی را به وجود آورد که روی یک سنگ یکپارچه کنده شده و درباره مطالبی مربوط به زراعت و ابیاری و کشتیرانی و خرید غلام و کنیز و تکالیف آنها نسبت به صاحب خود و مجازاتها و ازدواج و حقوق و میراث و غیره است که در مطالب بعدی به طور کامل مدون حمورابی را در اختیارتان قرار میدهیم.